

ségtelenül jelentős új értékkel gyarapodott. Mi csak azt kívánjuk, hogy megérhető idő múlva az avarokról, a bolgárokról, a kun-besenyőkről is hasonló összefoglaló művek álljanak a magyar tudományos élet s a magyar nagyközönség szolgálatára.

Halasi Kun Tibor.

Gergely Pál: Székely Világjárók. (Bpest, 1940.)

Most, hogy Magyarország ezeréves határainak egy részét megint elértük, a trianoni határokon belül voltaktól, mindenőnkől számon kérhetik a húsz évig kívül rekedtek: Dolgoztál-e, harcoltál-e miértünk a magad szabadságában úgy, mint mi tiértetek a magunk rabságában? Lesüthetik némelyek szemüket erre a kérdésre, de Gergely Pál nyugodtan mutathat rá cikkeire, könyveire, különösen erre a legutóbbira. Adatok bőségével, hazafiasság erejével és írásművészet könnyedségével hirdeti világgá, hogy egy nemzetnél sem vagyunk alábbvalók; ezt pedig főképpen a mi erdélyi véreink kiválóságainak köszönhetjük, kik a központi magyarságnál mindig nehezebb körülmények között, mindig szegényebben, mindig árvaiban, de mindig hőlcsebben, szívósabban és önzetlenebbül kamatoztatták a magyar tálentumot politikában, tudományban, irodalomban, művészetben.

Ezt a könyvet egy kis átdolgozással idegen nyelven kellene terjeszteni.

A könyv bevezetésében ezt a főlhívást olvashatjuk: „Reméljük, talán később, új kiadásban teljesebb is lehet ez a kis összefoglalás, hogyha adataikkal munkatársul szegődnek olvasóink is.” Ezért főlhívom a figyelmet két régi erdélyi világjáró főúri ifjúra: egyik gróf Bethlen Györgynek, az egész erdélyi magyarság rabságbeli hátor vezérének, másik pedig nagy részük szabadságra juttatójának, gróf Teleki Pálnak nemzetségéből való. Egyik volt gróf Bethlen Mihály a XVII. század végéről (a nagy Miklósnak fia), másik pedig gróf Teleki József, a XVIII. század második feléből, Rousseau barátja.

Mészöly Gedeon.

Vámszer Géza: Szakadát. Egy szeben-megyei magyar szórvány. Enciklopédia kiadása. 1940. 133 lap, 1 térképvázlat, számos eredeti fénykép.

Oltszakadát szórványközség maroknyi magyarságáról, 230 lélekről, kapunk igen érdekes és tanulságos képet e kis munkában.

Sok a vigasztaló, de több a lehangoló benne. Öröm, hogy a magyarság évszázadokon át, minden viszontagság, súlyos csapás

és megpróbáltatás között is fenn tudta tartani magát, megőrizte nyelvét, kultúráját, de lehangoló: reménytelen helyzete, pusztulása.

Az erdélyi szórványkérdés történetéről, jelenlegi helyzetéről ad rövid áttekintést az aránylag hosszú bevezetés. A világháború előtti közönyt Trianon után felváltotta a rádöbbenés a sorsszabta feladatokra, a nagy felelősségre. A magyar szórványsors ma a szinte elkerülhetetlen, lassú beolvadást, eltűnést jelenti.

A munka első része jó képet ad a község földrajzi helyzetéről, bár nem az új földrajzi módszerrel, csupán a földrajzi adatok monographia-szerű felsorolásával. Nem is érezzük ennek nagy hátrányát, mert nem az egész községgel foglalkozik, hanem kizárólag a magyarsággal s főcélja földrajzi adottságok alapján ethnographiai képet adni.

A leírásból kitűnik, hogy a legtöbb dülőnek, határrésznek ősi magyar neve van. Ősi magyar jellege kitűnik települési formájából is, mely élesen elüt a román településtől telekfórmában is, építkezésben is. Kik voltak a falu alapítói, arra ma még nem tudunk biztos választ adni, de az bizonyos, hogy nem románok voltak. A románság csak 1510 körül jelentkezik először. Száma egyre jobban emelkedik, úgyhogy a 16. században már egyenlő a magyarság számával. A 17. és 18. században, de főleg 1848 után rohamosan csökken a magyarság, a község életében a románság veszi át a vezetőserepet, bár anyagi téren továbbra is a magyarság áll az első helyen. A magyarsággal együtt pusztul, kisebbedik a templom is. Mellékrajzi elpusztulnak, csak a főhajó marad meg; papjai a szászok közül kerülnek ki.

A munka második, nagyobbik fele, magával a néppel foglalkozik, kis néprajzi adattár. Statisztikai adatokat közöl, hogyan változott a lélekszám az egyes századokban, az utolsó évtizedekben, minő a vallási megoszlás, a gazdasági élet. Rámutat arra, hogy szász hatás alatt vált evangélikussá az egykor katolikus falu, szászos az öltözködése, román elemekkel vegyítve. Megváltozott lelkisége is, nyugodtabb, megfontoltabb, mint a székelyföldi magyar. Magába zárkózik, békességben él ugyan a románnal, megtanulta nyelvét, de nincs vele semmi társadalmi, szellemi kapcsolata. Nyelvjárása még a szomszédos szórványok nyelvjárásától is elkülönül, mert sok régi magyar szót őrzött meg, de sokat vett át a románától, a szásztól. Építkezésében is sok az egyéni vonás.

Milyen jövő vár ezekre az elfelejtett „szebeni székelyek“-re, nehéz volna megmondani.

Szerző érdemes munkát végzett azon az úton, melyen a magyarságnak haladnia kell: a tudományos irodalomnak is több figyelmet kell szentelnie a jövőben elszakadt véreink életének.

Bánkúti Ferenc.